

این کودکان بی‌گناه!

نکاتی در مورد مسمومیت‌های دارویی شایع اطفال

خانم دکتر شایع‌ترین مسمومیت‌های اطفال چه مواردی هستند؟ معمولاً شما در بیمارستان با چه نوع مسمومیت‌هایی مواجه می‌شوید؟

برخی از مسمومیت‌ها بسیار خطرناکند که مهمترین آنها در حال حاضر مسمومیت با شربت متادون است. اگر مایل باشید اول راجع به این مسمومیت صحبت می‌کنم.

متادون هم به شکل قرص و هم شربت وجود دارد ولی مشکل ما بیشتر با شربت است چون بسته‌بندی دارویی ندارد و شبیه آب است. معتادین در حال ترک، متادون را از مراکز ترک اعتیاد تهیه می‌کنند و چون فاقد بسته‌بندی دارویی است آن را در شیشه آب معدنی، آب‌میوه و شیشه داروهای دیگر ریخته و داخل یخچال نگهداری می‌کنند. در نتیجه متاسفانه خیلی وقت‌ها بچه‌ها متادون را به اشتباه جای آب یا آب‌میوه می‌خورند.

◀ کودکان برای ارضای حس کنجکاوی به صورت غریزی هر چیزی را به دهان می‌برند؛ از این رو مسمومیت‌های دارویی در اطفال بسیار شایع است. داروها، مواد شوینده، نفت و این روزها متادون از مواد شایعی هستند که توسط کودکان بلعیده می‌شوند. بسیاری از والدین به دلیل نداشتن اطلاعات صحیح با خوراندن مایعات مختلف سعی در خنثی کردن ماده سمی دارند که این کار شرایط کودک را در مواقعی حتی بدتر می‌کند. اگر می‌خواهید بدانید در مواجهه با این شرایط اقدام صحیح چیست و چه کاری باید انجام شود گفتگوی ما با دکتر فریبا فرنقی فلوشیپ سم‌شناسی بالینی، عضو هات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی را بخوانید.

مزه شربت متادون با ذائقه بچه‌ها سازگار نیست و بچه‌ها این مزه را دوست ندارند؛ همین مسئله موجب می‌شود که اغلب مقادیر کمی از شربت خورده شود اما متاسفانه نکته اینجاست که مقدار کم متادون هم با خطر مرگ همراه است.

نحوه نگهداری متادون حتی پدر و مادرها را هم دچار اشتباه می‌کند. برای مثال بارها پیش آمده که والدین به مهمانی رفته‌اند و به‌علت بی‌اطلاعی شربت متادون موجود در یخچال را به جای آب به کودک داده‌اند یا مواردی اتفاق افتاده که شربت متادون در شیشه استامینوفن یا داروهای دیگر ریخته شده و مادر به اشتباه متادون را به کودک داده است و به این ترتیب کودک معصوم دچار مسمومیتی ناخواسته شده است. به هر حال مشکل جدی از این جا شروع می‌شود که حتی مقدار بسیار کم متادون می‌تواند باعث مرگ کودک شود.

مقدار خیلی کم یعنی چقدر؟

شاید یک جرعه و حتی کمتر! متاسفانه خانواده‌ها از میزان خطرناک بودن متادون بی‌اطلاع هستند و فکر می‌کنند چون کودک مقدار کمی از شربت را خورده نیازی به مراجعه به پزشک ندارد و یا دیر به مراکز درمانی مراجعه می‌کنند. بیشتر مواردی که کودک آسیب دیده یا فوت می‌کند نیز به علت همین مراجعه دیر هنگام است.

چرا متادون اینقدر خطرناک است؟

همانطور که گفتیم حتی مقدار بسیار کم متادون کشنده است ولی علائم اولیه آن پر سر و صدا نیست. کودکی که متادون می‌خورد در ابتدا حالش خوب است و علائم زیادی ندارد و این خانواده‌ها را به اشتباه می‌اندازد، اما رفته رفته کودک خواب‌آلود، شل و بی‌حال می‌شود و می‌خوابد. اکثر مرگ‌ها هم در حین خواب اتفاق می‌افتد. علت اصلی مرگ ایست تنفسی است؛ به این صورت که نفس کودک بند می‌آید، اکسیژن‌رسانی کم شده و مغز دچار کمبود اکسیژن می‌شود. در این زمان کودک کبود شده و ممکن است دچار تشنج و ایست قلبی شود که اگر دیر متوجه شوند حتماً جان خود را از دست خواهند داد.

یکی از دلایل دیگری که ممکن است خانواده‌ها را به اشتباه بیندازد استفراغ است. در ابتدا ممکن است کودک کمی استفراغ کند. اگرچه این استفراغ کمک می‌کند تا حدی جذب ماده سمی کم شود ولی چون متادون بسیار قوی است، حتی با وجود خوردن مقدار کم متادون و علیرغم استفراغ کردن، کودک دچار مسمومیت شدید و مرگ می‌شود.

خانواده‌ها باید فکرکنند که چون کودک به مقدار کم متادون خورده و استفراغ هم کرده؛ پس مشکلی ندارد، برعکس در صورتی که متوجه مصرف متادون توسط کودک شدند باید به سرعت به پزشک مراجعه کنند؛ حتی اگر علامتی وجود نداشته باشد!

والدین تا رسیدن به مرکز درمانی چه اقداماتی می‌توانند انجام دهند؟ چون بعضی تصورات وجود دارد که اگر کودک وادار به استفراغ شود یا به او شیر یا آب بدهند، ماده سمی رقیق می‌شود و به سلامت او کمک می‌کند.

بهترین کار در برخورد با کودکی که متادون خورده بیدار نگه داشتن او تا رسیدن به مرکز درمانی است. سعی شود با حرف زدن؛ حتی تحریک فیزیکی، کودک را بیدار نگه داشت. نکته مهم در این مسمومیت رساندن سریع کودک به مرکز درمانی و یا اورژانس است؛ البته اگر کودک بدحال است فوراً باید با اورژانس تماس گرفته و انتقال وی به بیمارستان از طریق آمبولانس انجام شود.

به‌طور کلی امروزه در مسمومیت‌ها، وادار کردن کودک به استفراغ دیگر توصیه نمی‌شود مگر در برخی مسمومیت‌های خاص!

آیا مسمومیت با متادون درمان پذیر است؟

بله - خوشبختانه مسمومیت با متادون درمان قطعی دارد. اگر کودک را به موقع بیاورند؛ یعنی زمانی که هنوز دچار عوارض کمبود اکسیژن نشده، درمان می‌شود. در حال حاضر داروی خنثی‌کننده (پادزهر) خیلی مؤثر و کم‌عارضه‌ای برای درمان مسمومیت با متادون در دسترس است اما نکته مهمی که باید یادآوری کنیم این که بعد از اتمام عملیات درمانی، لازم است کودک حداقل ۳ روز در بیمارستان تحت نظر باشد. گاهی وقت‌ها کودک به اصرار و رضایت خانواده مرخص شده و به ظاهر هم مشکلی نداشته ولی در منزل دچار عارضه وقفه تنفسی در خواب شده است. مواردی دیده شده که والدین تا زمانی که متوجه این مسئله شوند، کودک فوت کرده است. همکاران پزشکی و خانواده‌ها باید بدانند که مدت زمان دفع متادون از بدن طولانی است یعنی طی ۲ تا ۳ روز به تدریج دفع می‌شود. در این مدت این احتمال وجود دارد که متادون باقی مانده در بدن، موجب مرگ کودک شود. بنابراین حتی اگر کودک به ظاهر خوب است باید حداقل ۳ روز در بیمارستان تحت نظر باشد.

آیا این مسمومیت کاملاً برگشت پذیر است و عارضه‌ای به جا نمی‌گذارد؟

بله. معمولاً اگر به موقع مراجعه کنند عارضه‌ای نداریم مگر این که کودک دچار کمبود اکسیژن و تشنج شدید شده باشد که در این صورت احتمال ایجاد عوارض شدید نظیر نابینایی، فلج و... و حتی مرگ وجود دارد.

توصیه شما برای خانواده‌هایی که تحت درمان‌های ترک اعتیاد هستند چیست؟

توصیه می‌کنم در خصوص نگهداری متادون دقت کنند و از ریختن این ماده در شیشه دارو، آب معدنی، گلاب، و... خودداری نمایند چرا که در بسیاری موارد حتی مادر یا سایر بستگان هم دچار اشتباه شده و این دارو را به عنوان آب یا دارو به بچه داده‌اند. همچنین تاکید می‌کنم درب شیشه متادون را محکم بسته و آن را دور از دسترس کودک نگهداری کنند و نکته‌ی مهم این که مصرف متادون را از پزشک مخفی نکنند.

به غیر از متادون آیا مواد مخدر دیگری هم وجود دارند که تا این اندازه مسمومیت با آن‌ها خطرناک باشد؟

مواد مخدر، محرک، مشروبات الکلی و کلا موادی که مورد سوءمصرف قرار می‌گیرند به هر صورت برای کودکان خطرناکند و حتی به مقدار کم می‌توانند باعث آسیب به کودکان شوند. یکی از شایعترین مواد محرکی که مورد استفاده قرار می‌گیرد "شیشه" است که حتی دودش نیز می‌تواند برای کودک خطرناک باشد. در مسمومیت با شیشه برخلاف مسمومیت با سایر مواد مخدر، کودک نه تنها بی‌حال و خواب‌آلود نمی‌شود بلکه بی‌قرار و کم‌خواب می‌گردد. کودک در این شرایط زیاد حرف می‌زند، چیزی نمی‌خورد و ممکن است دچار توهم و هذیان شود. در این مسمومیت احتمال دارد ضربان نبض و فشار خون بالا برود و کودک دچار عوارضی مثل سکته قلبی، خونریزی مغزی و در نهایت مرگ شود.

خطر!
Danger

خطر!
Danger

خطر!
Danger

خطر!
Danger

به غیر از مواد مخدر چه مسمومیت‌های دیگری در کودکان شایع است و شما با آن مواجه می‌شوید؟

بعد از مسمومیت با مواد مخدر، مسمومیت با مواد سوزاننده (اسید یا قلیا) بسیار خطرناک و نسبتاً شایع است. در مواردی هم این نوع مسمومیت موجب مرگ کودک می‌شود اما چیزی که به دنبال بلع موادسوزاننده، بیشتر با آن مواجهیم آسیب شدید و سوختگی دستگاه گوارش است. به دنبال این آسیب، عوارض طولانی‌مدت نظیر تنگی دستگاه گوارش ایجاد می‌شود که حتی با چندین بار عمل جراحی هم ممکن است بهبودی کامل حاصل نشود. مواردی که بیشتر در خانه اتفاق می‌افتد مسمومیت با لوله بازکن‌ها است متأسفانه این مواد به علت بسته بندی، رنگ و ظاهر جذاب و تشابه آن‌ها با بسته بندی آب میوه‌ها مورد توجه بچه‌ها قرار می‌گیرند. حتی یک جرعه بلع این مواد هم می‌تواند باعث مرگ شود و مسمومیت بسیار جدی است.

در این موارد خانواده‌ها چه اقداماتی باید انجام دهند؟ آیامی توان با دادن مایعات، ماده سمی را خنثی کرد؟

باید گفت اغلب مردم همین فکر را می‌کنند و با دادن مایعات یا ایجاد استفراغ می‌خواهند جذب ماده سمی را کم کنند که کار بسیار خطرناکی است. حتی در بیمارستان هم شستشوی معده انجام نمی‌شود چون شرایط را بدتر می‌کند. برای همکاران پزشک تاکید می‌کنم که استفاده از زغال فعال (شارکول) نیز در این شرایط اکیداً ممنوع است.

والدین در همان دقایق اولیه یعنی نیم ساعت اول بعد از خورده شدن ماده سوزاننده، می‌توانند مقدار خیلی کم، در حد نصف لیوان آب یا شیر به کودک بدهند تا کمی ماده سمی رقیق شود. تاکید می‌کنم این به شرطی است که کودک هوشیار بوده و علامتی نداشته باشد، در عین حال در همان نیم ساعت اول انجام شود؛ در غیر این صورت نه تنها کمکی نکرده بلکه عوارض را بیشتر می‌کند؛ چون ماده بلعیده شده مخاط دستگاه گوارش را می‌سوزاند و خوردن هر ماده‌ای حتی آب، آسیب را بیشتر می‌کند.

اگر مواد سوزاننده روی پوست یا چشم ریخته شده باشد باید با آب ولرم و با فشار کم محل را شستشو دهند. همچنین می‌توانند چشم کودک را در یک لگن آب تمیز باز بگذارند و به آرامی شستشو دهند.

در بیمارستان برای این موارد چه کاری انجام می‌دهید؟ عواقب این نوع مسمومیت چیست؟

چون کودک معمولاً بعد از نیم ساعت اولیه به مراکز درمانی می‌رسد ودقایق اولیه گذشته است، کودک را ناشتا نگه می‌داریم. در مرحله بعد با توجه به ماده خورده شده سعی می‌کنیم با کمک داروها اثر سم را خنثی کنیم. این کودکان به دقت از نظر علائم حیاتی کنترل می‌شوند چون احتمال پارگی دستگاه گوارش، خونریزی و مرگ وجود دارد. در صورت شک به پارگی دستگاه گوارش، جراحی به صورت اورژانسی انجام می‌شود در غیر این صورت بعد از گذشت ۱۲ تا ۲۴ ساعت آندوسکوپی انجام می‌گیرد تا بر حسب درجه سوختگی برای درمان‌های بعدی تصمیم‌گیری شود.

آیا توصیه می‌کنید که ماده بلعیده شده را در اختیار پزشک قرار دهند؟

بله، این هم کمک می‌کند. البته اقدامات اولیه تقریباً مشابه است ولی برای مشخص شدن میزان اسیدی یا قلیایی بودن ماده خورده شده بهتر است آن را همراه داشته باشند. معمولاً هر یک از مواد اسیدی و قلیایی جاهای مختلفی از سیستم گوارش را درگیر می‌کنند و بررسی برچسب ماده بلعیده شده به ما کمک می‌کند در مراحل بعدی، محل آسیب داخلی را راحت تر حدس بزنیم.

آیا مایعات دیگری نیز وجود دارند که باعث مسمومیت‌های خطرناک در کودکان شوند؟

در مناطقی که کشاورزی رایج است، سموم ضد آفات هم می‌تواند خطرناک باشد و مقدار کم آن نیز کشنده است. مثلاً حشره‌کش‌های ارگانوفسفره بسیار خطرناک است. این‌ها وقتی در آب حل می‌شوند ظاهر شیرین‌رنگی دارند و گاهی وقت‌ها کودک به‌جای شیر یا دوغ آن را می‌خورد. البته این نوع مسمومیتها در شهرها چندان شایع نیست.

در مورد مسمومیت مایعات دیگر مثل وایتکس توصیه خاصی دارید؟

آن چه مسمومیت با سفیدکننده‌ها مانند وایتکس را خیلی خطرناک می‌کند اضافه کردن مواد شیمیایی به این محلول‌ها است. کارخانه‌ها برای این که اثر این مواد را بیشتر کنند یک ماده قلیایی به آن اضافه می‌کنند که باعث سوختگی دستگاه گوارش می‌شود. ما یک مورد مسمومیت با سفیدکننده وایتکس داشتیم که کودک دچار سوختگی شدید دستگاه گوارش شده بود و وقتی قوطی حاوی مایع رامشاهده کردیم، مشخص شد یک ماده قلیایی قوی به آن اضافه کرده اند. بنابراین توصیه می‌شود که در این موارد سریعاً به پزشک مراجعه کنید و قوطی مایع خورده شده را همراه داشته باشید.

یکی دیگر از مسمومیت‌های شایع کودکان در گذشته مسمومیت با نفت بود. شاید هنوز هم در نقاطی از کشور استفاده از نفت رایج باشد. بیشتر مردم کودک را وادار به استفراغ می‌کنند که البته طبق صحبت‌های شما خطرناک است، چه باید کرد؟

مسمومیت با موادی مثل نفت، گازوئیل و بنزین در گذشته نه چندان دور شایع بود. خوشبختانه اگرچه حالا شیوع آن کم تر شده ولی هنوز شاهد این نوع مسمومیت‌ها هستیم و خطرناک است. خطر عمده، در این نوع مسمومیت، برگشت مواد خورده شده (آسپیراسیون) به دستگاه تنفس و ریه‌ها است یعنی بخارات حاصل از این مواد داخل ریه شده و کودک را در خطر مرگ قرار می‌دهد.

باز هم مشکل ما این است که این مواد را داخل شیشه‌های آب معدنی، نوشابه و... می‌ریزند و کودک وقتی تشنه است آن را به‌جای آب می‌خورد. خانواده‌ها باید این مسئله را جدی بگیرند و این مواد را داخل شیشه‌ها یا ظرف‌هایی که به‌راحتی درب آن‌ها باز می‌شود نریزند.

خوراندن شیر، آب‌لیمو و... در این شرایط هم ممنوع بوده و مجدد به همکاران پزشک تاکید می‌کنم شستشوی معده نباید انجام شود و از زغال فعال (شارکول) هم نباید استفاده کنند.

در مورد داروها چطور؟ در مسمومیت با قرص ها و شربت‌ها چه نکاتی قابل توجه است؟

آن چه که در سطح خانواده‌ها مهم است همان پیشگیری است. اغلب قوطی حاوی قرص را برای بازی به کودک می‌دهند. درب قوطی معمولا به راحتی باز شده و کودک قرص یا دارو را می‌خورد. این ترکیبات نباید در دسترس کودک باشند. به طور کلی هر نوع دارو، مواد شوینده (وایتکس)، لوله بازکن و... باید داخل کابینت‌هایی قرار گیرند که درب آن قفل شود. همچنین قرص‌ها و شربت‌هایی که مورد استفاده نیست باید دور ریخته شود.

از خانواده‌ها می‌خواهم قرص را به عنوان آبنبات یا شکلات و... به کودکان معرفی نکنند و به یاد داشته باشند که کودکان از کارهای والدین تقلید می‌کنند؛ بنابراین از انجام کارهای خطرناک نزد کودکان اجتناب کرده و مصرف هر قرصی را در کودک جدی بگیرند. یادتان باشد مصرف بعضی قرص‌ها حتی به میزان فقط یک عدد باعث مرگ کودک می‌شود.

گفته می‌شود گیاهان آپارتمانی هم باعث مسمومیت در کودکان می‌شوند. آیا صحیح است؟

بله. از گیاهان آپارتمانی می‌توان به دیفن باخیا و از گیاهان داخل باغچه می‌توان به گیاه کرچک، خرزهره و تاتوره اشاره کرد.

خوردن دانه کرچک کشنده است و این چیزی است که بیشتر افراد نمی‌دانند. حتی خوردن گیاهان غیرسمی هم در کودکان خطرناک است چون ممکن است باعث انسداد دستگاه گوارش شده و یا آغشته به عفونت و سم و... باشد.

در خصوص دیفن باخیا وقتی برگش کنده شود شیرهای سفیدرنگ دارد که شیهه خامه است.

این شیر حاوی کریستال‌هایی (کلسیم اگزالات) است که خوردن یا تماس آن با پوست و چشم باعث خراش، التهاب، عفونت، تورم لب و دهان و حتی خیلی به ندرت منجر به خفگی می‌شود.

در شرایط اورژانسی البته توصیه می‌شود مراجعه سریع به مراکز درمانی صورت گیرد اما کمپرس سرد یا خوراندن بستنی به کودک می‌تواند التهاب و تورم را تا حدی کم کند.

مراقب باشید!

بیشتر مسمومیت‌ها از موادی است که داخل خانه و اطراف کودک وجود دارد. من به خانواده‌ها توصیه می‌کنم همیشه به ویژه در مهمانی‌ها خیلی مراقب کودکان باشند. همچنین در هنگام بلوغ، مسمومیت‌ها بیشتر از نوع خودکشی است لذا از والدین و مسئولین مدرسه خواهش می‌کنم در سنین بلوغ به شرایط روحی روانی نوجوانان توجه کنند و برای آمادگی فرزندان در برخورد با بحران‌های زندگی از همان کودکی به تربیت فرزندان و تقویت روحیه آنها توجه کنند.

در یک نگاه

مسمومیت‌های اطفال بسیار شایع است، بیشتر این مسمومیت‌ها از موادی است که داخل خانه و اطراف کودک موجود است.

یکی از مسمومیت‌های شایع در کودکان مسمومیت با شربت متادون است. نوشیدن متادون، حتی مقدار بسیار کم، در حد یک جرعه می‌تواند باعث مرگ کودک شود.

در مسمومیت با متادون مراجعه سریع به پزشک، بیدار نگه داشتن کودک تا رسیدن به مراکز درمانی و بستری کردن کودک در بیمارستان به مدت سه روز از اهمیت بالایی برخوردار است.

در برخورد با کودکی که مواد دارویی، شوینده و... را بلعیده، هیچگاه او را وادار به استفراغ نکنید.

از نگهداری مواد شیمیایی نظیر نفت، بنزین، مواد شوینده، داروها، متادون و... در شیشه آب معدنی، نوشابه و امثال آن خودداری کنید.

اسامی افرادی که مقالات آنها پذیرفته شده
بهاره تاج‌الدینی؛ کارشناس بهداشت خانواده
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

معمولی
۴۳۵۱

متوسط
۴۳۵۲

خوب
۴۳۵۳

عالی
۴۳۵۴

لطفاً نظر خود را در مورد این مطلب به شماره پیامک ۳۰۰۵۶۰۷۶۰ ارسال نمایید